

فصل اول: خداشناسی

خداوند مهربان ما انسان‌ها را آفریده است. او به‌خاطر لطف و مهربانی‌اش به ما نعمت وجود داد؛ بنابراین وظیفه‌ی ماست او را بشناسیم، تا بتوانیم به وظایف خود در برابرش به خوبی عمل کنیم و بندگان خوب و شکرگزاری برایش باشیم. بندگانی که خداوند مهربان به وجودمان افتخار کند. برای شناخت خداوند عزیز چه راهی بهتر از مراجعه به قرآن که او برای ما انسان‌ها فرستاده است!

اولین فصل این کتاب، خداوند بی‌همتا را معرفی می‌کند:

درس اول (بینای مهربان): این درس دو ویژگی «ناظر» و «حفیظ» بودن خداوند را بیان می‌کند؛ ویژگی‌هایی که نشانگر مراقبت مداوم خداوند نسبت به ما انسان‌هاست، و نشان می‌دهد که خداوند از همه کس نسبت به ما مهربان‌تر است.

درس دوم (نشانه‌های محبت): خداوند مهربان به ما نعمت‌هایی داده است که بدون آنها زندگی برایمان بسیار سخت یا غیرممکن می‌شود؛ در این درس، این نعمت‌ها را بیشتر می‌شناسیم و به لطف و مهربانی خداوند پی می‌بریم.

درس اول بینای مهربان

تنها برنده

دقایق آخر کلاس، خانم فهیمی تعدادی پاکت نامه از کیفش بیرون آورد. آنها را به نماینده کلاس داد و گفت: این پاکت‌ها را به بچه‌ها بدهید. سپس گفت: بچه‌ها داخل پاکت‌ها سؤال مسابقه این ماه است که باید در خانه جواب دهید و هفته آینده بیاورید. مسابقه این هفته یک تفاوت با مسابقه‌های قبلی دارد؛ یعنی یک شرط دارد؛ شرطش این است که شما باید در جایی پاکت‌ها را باز کنید و به سؤال مسابقه پاسخ دهید که کسی شما را نبیند.

آن روز تا زنگ آخر در این فکر بودم که پاکت مسابقه را کجا باز کنم؟.....؟

... هفته بعد همه چشم‌ها به جایزه‌هایی دوخته شده بود که روی میز خانم فهیمی قرار داشت. بچه‌ها پاکت‌های مسابقه را تحویل دادند. وقتی همه پاکت‌ها جمع شد خانم فهیمی پرسید: همه پاکت‌هایشان را تحویل دادند؟

همه یک صدا و بلند گفتیم: بله.

ناگهان یکی گفت: خانم اجازه، من نیاوردم.

همه تعجب کردیم؛ مریم بود؛ مریم احمدی. او دانش‌آموز منظم و درس‌خوانی بود و به مسابقه هم خیلی علاقه داشت.

خانم فهیمی گفت: چه طور جواب را نیاوردی؟ مگر خودت هر هفته از من سراغ مسابقه را نمی‌گرفتی؟

— چرا. من هم خیلی دوست داشتم برنده مسابقه باشم، خیلی هم فکر کردم، ولی هرچه

گشتم نتوانستم جایی را پیدا کنم که هیچ کس مرا نبیند.

من تازه متوجه پاسخ اصلی مسابقه شدم و منظور مریم را فهمیدم. با خود گفتم: چرا من به این نکته توجه نکردم؟
خانم فهیمی نگاهی به بقیه بچه‌ها کرد و گفت: این مسابقه ما فقط یک برنده داشت...

بعد از پایان کلاس، با اصرار بچه‌ها، مریم جایزه‌اش را باز کرد. یک ساعت دیواری که روی صفحه آن با خطی زیبا نوشته شده بود:

مهربان‌ترین

گفت: می‌دانی که خداوند در همه حال به ما نگاه می‌کند و ما را می‌بیند؟
گفتم: بله می‌دانم.
پرسید: اما تا حالا از خودت پرسیده‌ای دلیل این کار خداوند چیست؟
کمی فکر کردم و گفتم: نه، نمی‌دانم. تو می‌دانی؟
گفت: فکر کن یک قاب عکس خالی داری. عکس چه کسی را داخل آن می‌گذاری؟
گفتم: معلوم است، عکس کسی که دوستش داشته باشم.
گفت: درست است. ما هر قدر چیزی را بیشتر دوست داشته باشیم، بیشتر به آن توجه می‌کنیم. حالا حتماً می‌توانی حدس بزنی که علت توجه همیشگی خداوند به ما چیست؟

۱- سوره حدید، آیه ۴.

آیا تاکنون با خطری روبه‌رو شده‌اید؟ خطری که توانایی مقابله با آن را نداشته‌اید و کسی هم نتوانسته به شما کمک کند؟ در این هنگام، انتظار داشتید چه کسی شما را نجات دهد؟

«...وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا
وَ هُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ»^۱.

فرمانروایی او آسمان‌ها و زمین را فرا گرفته است و حفظ و مراقبت از آنها برای او دشوار نیست و او والا مقام و بزرگ است.

خداوند نه تنها از ما بلکه از تمامی آفریده‌هایش به خوبی محافظت می‌کند و از حال هیچ یک از موجودات کوچک و بزرگ بی‌خبر نیست. او مهربان‌ترین است. او برای حفاظت از ما محافظان ویژه‌ای قرار داده است که هر لحظه مراقب ما هستند. می‌توانی حدس بزنی این محافظان چه کسانی‌اند؟
قرآن کریم در این باره می‌فرماید :

«لَهُ مُعَقِّبَاتٌ مِّن بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ
مِن أَمْرِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا
بِأَنْفُسِهِمْ...»^۲.

برای انسان، مراقبانی [فرشتگانی] گمارده شده است که بی در پی او را به فرمان خدا از [حوادث] پیش رو و پشت سر محافظت می‌کنند. همانا خداوند، حال مردم را تغییر نمی‌دهد، مگر آنکه آنان خود حال خویش را تغییر دهند.

۱- سوره بقره، آیه ۲۵۵.

۲- سوره رعد، آیه ۱۱.

شخصی از امام باقر **علیه السلام** درباره معنای این آیه سؤال کرد. حضرت فرمود:

«کسی نیست مگر این که همواره فرشتگانی همراه او هستند و به دستور خداوند، او را از این که در چاه بیفتد، یا دیواری بر او فرو ریزد و با اینکه به حادثه بد دیگری دچار شود حفظ می کنند.»^۱

آری خداوند و فرشتگان، خطرهای بسیاری را از مردم دور می کنند، اما گاهی وقت ها انسان ها با بی دقتی یا سهل انگاری و یا حتی از سر نادانی، خودشان را در برابر حوادث قرار می دهند. در حقیقت، این افراد با اشتباهات و گناهایی که مرتکب می شوند، خودشان را با دست خود از حمایت فرشتگان و حفاظت خداوند محروم می کنند.

فعالیت کلاسی

- ۱- خاطره ای از خود یا اطرافیان تعریف کنید که لطف و محافظت خداوند در آن مشاهده شده است.
- ۲- آیا حادثه بدی را به یاد دارید که در اثر سهل انگاری خودتان به وجود آمده باشد؟

۱- بحار الأنوار، ج ۵۶، ص ۱۷۹.

خود را امتحان کن

- ۱- چرا خداوند همواره به ما توجه دارد؟
- ۲- اگر خداوند لحظه‌ای از ما و جهان پیرامون ما مراقبت نمی‌کرد، چه حوادثی ممکن بود به وجود آید؟
- ۳- آیا انسان‌ها فقط در زمان خطر و مشکل به خداوند نیاز دارند؟
- ۴- توضیح دهید چرا با وجود محافظت خداوند و فرشتگان از مردم، باز هم عده‌ای دچار حوادث مختلف می‌شوند؟

پیشنهاد

ضمن مشورت با افراد آگاه - مانند معلم دینی، امام جماعت مدرسه و یا امام جماعت مسجد محل - تحقیق کنید که فرشتگان به جز حفاظت از مردم، چه وظایف دیگری دارند؟
نتیجه این تحقیق را در کلاس بخوانید و با هم کلاسی هایتان درباره این موضوع گفت‌وگو کنید.

درس دوم نشانه های محبت

آیا تاکنون به یک فیل یا شیر به دقت نگاه کرده اید؟
و یا به کارها و توانایی های یک گربه یا مورچه فکر کرده اید؟
به نظر شما توانایی های فیل، شیر، گربه و مورچه بیشتر است یا ما انسان ها؟
این حیوانات چه توانایی هایی دارند؟
ما انسان ها چه توانایی هایی داریم؟

نشانه‌های محبت

وقتی نوزاد انسان به دنیا می‌آید، به جز چند کار ساده، مانند شیر خوردن و گریه کردن، نمی‌تواند کار دیگری انجام دهد. اما همین نوزاد، کم‌کم یاد می‌گیرد بنشیند، راه برود و صحبت کند. در اینجا می‌گوییم او رشد کرده است؛ یعنی توانایی‌های او نسبت به گذشته بیشتر شده است و کارهایی را می‌تواند انجام دهد که در گذشته نمی‌توانست. آیا فکر کرده‌اید اگر ما انسان‌ها رشد جسمی نمی‌کردیم، چه می‌شد؟

فحایت کلاسی

- ۱- به نظر شما اگر انسان‌ها تا آخر عمر دندان در نمی‌آوردند، چه می‌شد؟
- ۲- آیا ما انسان‌ها فقط از نظر جسمی رشد می‌کنیم؟

اولین روزی را که به مدرسه آمدید به یاد دارید؟ آیا در آن زمان می‌توانستید نوشته‌ای را بخوانید و یا بنویسید؟ درباره تاریخ و جغرافیای کشور عزیزمان ایران چه می‌دانستید؟ حالا خودتان را با آن روز مقایسه کنید.

اگر با دقت به موجودات اطراف خود نگاه کنیم درمی‌یابیم هیچ کوهی نمی‌تواند یک نامه بنویسد، هیچ درختی نمی‌تواند یک جمع و تفریق ساده انجام دهد و هیچ حیوانی نمی‌تواند یک وسیله ساده بسازد.^۱

آیا تاکنون از خودتان پرسیده‌اید چرا توانایی‌های ما از همه موجودات روی زمین بیشتر است؟

کدام نعمت الهی موجب می‌شود ما از موجودات دیگر رشد و توانایی بیشتری داشته

باشیم؟

۱- برای همین است که هیچ فرد عاقلی دوست ندارد فیل، شیر و یا مورچه باشد.

«...اللَّهُ أَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا
وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ»^۱.
خداوند شما را به دنیا آورد در حالی که هیچ چیز نمی دانستید، و برای شما گوش
و چشم و عقل قرار داد تا شکرگزار باشید.

فعالیت کلاسی

از میان نعمت‌های ارزشمندی که در این آیه از آنها نام برده شده، کدام نعمت
موجب برتری انسان بر حیوانات است؟

دانستیم که خداوند مهربان، ما را بر بسیاری از موجودات دیگر برتری داده است و
با بخشش نعمت‌هایی ارزشمند، راه رسیدن به خوشبختی را برای ما هموار ساخته است.
نعمت‌هایی که هر کدام نشانه‌ای از محبت خداوند به ماست و بدون آنها زندگی برای انسان
بسیار سخت و دشوار خواهد بود.

اما آیا توانایی‌های انسان فقط مربوط به جسم و عقل او هستند؟

تاکنون به بازی یک کودک در میان همسالانش توجه کرده‌اید؟
یک کودک وقتی چشمش به اسباب‌بازی دیگری می‌افتد، می‌خواهد آن را
بردارد و اگر نتواند این کار را بکند، شروع به سر و صدا یا حتی گریه می‌کند. برای او
فرقی نمی‌کند اسباب‌بازی مورد علاقه‌اش مال کیست. او فقط می‌خواهد اسباب‌بازی
را بردارد و خودش با آن بازی کند؛ حتی اگر با گرفتن آن، کودک دیگری به گریه
بیفتد.

۱- سوره نحل، آیه ۷۸.

اما همین کودک وقتی بزرگ می‌شود یاد می‌گیرد که باید به حقوق دیگران احترام بگذارد و چیزی را بدون اجازه صاحبش بر ندارد. او حتی وقتی می‌بیند کودکی گریه می‌کند، برای خوشحال کردنش، وسایل خودش را نیز به او می‌دهد. او نه تنها ناراحت نمی‌شود؛ بلکه افتخار می‌کند که توانسته است دیگری را خوشحال کند.

همان‌گونه که می‌بینیم، خداوند مهربان ما را طوری آفریده است که می‌توانیم کم‌کم کارهای نیک را یاد گرفته و آنها را انجام دهیم و همچنین می‌توانیم با شناختن کارهای بد از آنها دوری کنیم.

ما همین‌طور که از نظر جسمی رشد می‌کنیم و بزرگ می‌شویم، کم‌کم یاد می‌گیریم چگونه باید به پدر و مادر خود نیکی کنیم، نماز بخوانیم و با دیگران مهربان باشیم، این توانایی موجب می‌شود ما علاوه بر خوشبختی در دنیا، از پاداش‌های تمام نشدنی خداوند در بهشت نیز بهره‌مند شویم و برای همیشه سعادت‌مند باشیم. این توانمندی که نشانه دیگری از محبت خداوند به انسان است، رشد اخلاقی نامیده می‌شود.

توانایی انسان در رشدهای جسمی، عقلی و اخلاقی، مهم‌ترین سرمایه‌های او برای رسیدن به سعادت و خوشبختی است.

شکرگزاری

آیا همین که ما نعمت‌های خداوند را در اختیار داشته باشیم برای رسیدن به سعادت و خوشبختی کافی است؟ به نظر شما بهترین راه شکرگزاری از نعمت‌های خداوند چیست؟

۱- با توجه به نمونه، جدول زیر را کامل کنید :

نمونه کارها	با این کار شکر کدام نعمت را به جا می آورد؟
نوجوانی که قرآن می خواند.	چشم و زبان
کسی که برای نشاط و شادابی به طور منظم ورزش می کند.	
دانش آموزی که با دقت به سخنان معلم گوش می دهد.	
کسی که به فقیران و نیازمندان کمک می کند.	
فرزندی که به پدر و مادرش احترام می گذارد.	
پزشکی که دلسوزانه به بیماران خدمت می کند.	علم و دانش
دانش آموزی که به دوستانش در حل مشکلات درسی کمک می کند.	

۲- به احادیث زیر توجه کنید و بگویید هر کدام از آنها با کدام یک از انواع رشد ارتباط بیشتری دارد :

امام علی علیه السلام : [یکی از] بهترین عبادت [ها]، فکر کردن به قدرت خداوند است.^۱

امیرمؤمنان علی علیه السلام : خدایا، اعضای بدنم را نیرومند گردان تا بتوانم در راه تو خدمت کنم.^۲

امام سجاد علیه السلام : از دروغ بپرهیزید؛ کوچک باشد یا بزرگ، شوخی باشد یا جدی.^۳

۱- کافی، ج ۲، ص ۵۵.

۲- دعای کمیل.

۳- کافی، ج ۲، ص ۳۳۸.

ما انسان‌ها علاوه بر رشد جسمی، عقلی و اخلاقی، رشدهای دیگری همانند علمی، هنری، فرهنگی، اجتماعی و... نیز داریم. برای اینکه بتوانیم در این زمینه‌ها به خوبی رشد کنیم، باید سالم باشیم. اسلام برای حفظ سلامتی ما برنامه کاملی دارد که سلامتی ما را تضمین می‌کند.

دعوت مسلمانان به شست‌وشوی منظم صورت و بدن، مسواک زدن، کوتاه کردن منظم ناخن‌ها، تمیز نگاه داشتن موها، به موقع خوابیدن و همچنین پرهیز از پرخوری و زیاده‌روی در خوابیدن، نمونه‌هایی از این راهنمایی‌های بهداشتی است. این کارها در دین اسلام چنان اهمیتی دارد که خداوند برای انجام آنها، به مؤمنان پاداش می‌دهد.

امام صادق علیه السلام می‌فرماید:

دو رکعت نماز که بعد از مسواک زدن خوانده شود، از هفتاد رکعت نمازی که بدون مسواک خوانده شود برتر است.^۱
راستی شما به جز رعایت بهداشت، چه چیزهایی را برای حفظ سلامتی مفید و لازم می‌دانید؟

سید احمد آقا - فرزند امام خمینی (ره) - می‌گوید: امام هر روز یک ساعت پیاده‌روی می‌کرد و آن قدر این کار برایش اهمیت داشت که حتی وقتی به دستور شاه ایشان را زندانی کردند، در همان محوطه کوچک زندان هم قدم زدن را تعطیل نکرد.^۲

۱- کافی، ج ۳، ص ۲۳.

۲- برداشت‌هایی از سیره امام خمینی (ره)، ج ۲، ص ۲۳.

- ۱- نمونه‌هایی از محبت خداوند به خود را بیان کنید.
- ۲- ما چگونه می‌توانیم شکر نعمت‌های خداوند را به جا بیاوریم؟
- ۳- آیا رشد عقلی ما می‌تواند به رشد اخلاقی ما کمک کند؟ مثالی بزنید.

الهی

پروردگارا،

ای خداوند مهربان که مرا آفریدی و به من نعمت‌های
بسیار دادی،

ای خدای من،

سپاسگزار نعمت‌های تو هستم؛

تو را سپاس می‌گویم که مرا آفریدی؛

تو را شکر می‌گویم که مرا در دامن پُرمهر خانواده

پروردی؛

و غذای گوارا روزی‌ام کردی.

اینک ای خدای مهربان،

از من چه کاری جز این ساخته است که سپاسگزار

تو باشم؛

زبان من، دل من، و عقل من،

حمد و سپاس تو را می‌گویند.^۱

۱- برگرفته از کتاب «خدای من» با اندکی تغییر.